

V

Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

V

Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

V Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

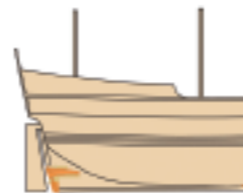

Consell de Mallorca

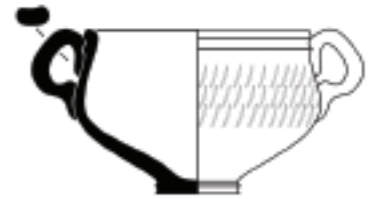
Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

EDICIONS DOCUMENTA BALEAR

V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Palma, 28 a 30 de setembre, 2012)

2013

Consell de
Mallorca

■ Vicepresidència de
Cultura, Patrimoni i Esports

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordiació:

Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell Perelló

Edita:

Edicions Documenta Balear

ISBN:

978-84-154327-6-0

Dipòsit legal

D.L. PM-1126-2013

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Palma, 28 a 30 de setembre, 2012) / [Coordiació Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell Perelló]- 360 p. ; 21x21 cm.
ISBN 978-84-154327-6-0

Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell

1. Arqueologia – Mallorca – Congressos
902(460.32)

SUMARI

REDESCOBRINT CAP DE BARBARIA II (FORMENTERA). RESULTATS DE LA 6ª CAMPANYA D'EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES.....	15	SES PAÏSSES DE LILLIU: CONSOLIDACIÓ I EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGIQUES 50 ANYS DESPRÉS.....	89
Pau Sureda, Maria Bofill, Edgard Camarós, Marián Cueto, Xavier Gonzalo, Dioscórides Marín, Alba Masclans, Adriana Molina, Esteban Álvarez		Bernat Burgaya, Jordi Hernández-Gash, Margalida Munar, Antoni Puig	
PRODUCCIÓ CERÀMICA A LES PITIÜSES A INICIS DEL II MIL·LENI BC: LA COVA DES RIUETS (FORMENTERA).....	25	14ª CAMPANYA D'EXCAVACIONS A SON FORNÉS (MONTUÏRI, ANY 2011): EL SANTUARI 2.....	101
Ricard Marlasca Martín, Josep M. López Garí, Màrius Vendrell, Lorena Merino		Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch	
L'EXPLOTACIÓ DELS RECURSOS ANIMALS A LES PITIÜSES A INICIS DEL SEGON MIL·LENNI CAL BC: UN TRET DIFERENCIAL?.....	35	EL SANTUARIO DE CALESCOVES (ALAIOR, MENORCA): LA COVA DELS JURATS O ESSLÉSIA.....	109
Josep Maria López Gari, Ricard Marlasca Martín, Miguel McMinn Grivé, Damià Ramis Bernad		Margarita Orfila, Giulia Baratta, Marc Mayer	
ES BARRANC DE SA TRAMUNTANA, UN YACIMIENTO PREHISTÓRICO EN LA COSTA NORTE DE MENORCA.....	43	ESTUDIO DE LAS ÁNFORAS DE LA ÁFRICA BIZACENA LOCALIZADAS EN EL FONDO SUBACUÁTICO DEL PUERTO DE SANITJA (MENORCA).....	119
María Isidro, Fernando Contreras		Fernando Contreras Rodrigo, Antonio J. Talavera Montes, Pere Massó Bachpol	
RESULTATS PRELIMINARS DEL PROJECTE ENTRE ILLES: EL CAS DELS JACIMENTS DE SA FERRADURA (MANACOR) I CALA MORELL (CIUTADELLA).....	51	ESTUDIO DE LOS MATERIALES PROCEDENTES DE LA NECRÓPOLIS ALTO IMPERIAL DE CAN CORRÓ O DEL MATADERO, DE POLLENTIA (ALCUDIA, MALLORCA).....	127
Montserrat Anglada, Antoni Ferrer, Damià Ramis, Magdalena Salas		Francisca Cardona López, Sebastià Munar Llabrés, Margarita Orfila Pons, Antonio Arribas Palau †	
LOS ASENTAMIENTOS COSTEROS DE MENORCA: EL CASO DE ES CASTELLET (CALESCOVES, ALAIOR).....	59	LA TROBALLA D'UNA ÀREA DE NECRÒPOLIS ROMANA AL SUBSÒL DE LES ANTIGUES CASES DE CAN RAMIS A ALCÚDIA.....	135
Elena Sánchez López, Mario Gutiérrez Rodríguez, Margarita Orfila Pons		Miquel Àngel Sastre Vanrell, Francisca Cardona López	
CONTAMINACIONS DEGUDES A L'ENTERRAMENT I LA GESTIÓ DE CERÀMIQUES PREHISTÒRIQUES DE MALLORCA (c. 1750-50 aC).....	69	UN MODEL 3D PER A LA CIUTAT ROMANA DE POLLENTIA: ARQUITECTURA, TOPOGRAFIA I GEOGRAFIA.....	143
Daniel Albero Santacreu		Bartomeu Vallori Márquez, Miguel Àngel Cau Ontiveros	
ANÁLISIS ESTRATIGRÁFICO DE LA INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA EN LA NAVETA ALEMANY 2010-2011.....	79	EL JACIMENT ROMÀ DE SON ESPASES: L'ORGANITZACIÓ DE LES ESTRUCTURES.....	149
María Calderón, Emmanuelle Gloaguen, Daniel Albero, Emili Garcia, Manuel Calvo		M. M. Estarellas Ordinas, J. Merino Santisteban, F. Torres Orell	

LA CERÀMICA DELS HORITZONS FUNDACIONALS DEL LLOC ITÀLIC DE SON ESPASES, PALMA (MALLORCA).....	155	PRIMAVERA DE 1230: ANDALUSINS REFUGIATS A LA SERRA DE LLEVANT (MALLORCA).....	229
Albert López Mullor, Albert Martín Menéndez, Maria Magdalena Estarellas, Josep Merino, Francisca Torres		Miquel Barceló, Helena Kirchner, Mateu Riera Rullan	
ELS PRIMERS ROMANS DE PALMA.....	167	L'ENTORN ARQUEOLÒGIC D'ALMALLUTX, UNA PROJECCIÓ A ESCALA DE LA SEQUÈNCIA D'OCUPACIÓ HUMANA DE L'ILLA DE MALLORCA. PRESENTACIÓ I PERSPECTIVES DE FUTUR.....	241
Francisca Torres Orell, Francisca Cardona López		Jaume Deyà Miró, Pablo Galera Pérez	
LA PRODUCCIÓN DE VINO EN LA ZONA CENTRAL DE IBIZA DURANTE LA ANTIGÜEDAD.....	173	L'ALQUERIA ISLÀMICA DE TORREPETXINA (CIUTADELLA, MENORCA).....	249
Juan José Marí Casanova, Glenda Graziani Echávarri		Helena Kirchner	
LA VIL·LA ROMANA DE SON SARD. DADES PRELIMINARS DE LES INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES SUBSIDIÀRIES DE LES OBRES DE MILLORA DE LES CARRETERES MA-4032 I MA-4034 DE SON SERVERA-MALLORCA.....	181	ESTUDI DE LES CERÀMIQUES ISLÀMIQUES TROBADES A L'ESTACIÓ ARQUEOLÒGICA DE CORNIA (Maó, Menorca).....	255
Beatriz Palomar Puebla, Francisca Cardona López, Sebastià Munar Llabrés		Luis Plantalamor Massanet, Jaume Sastre Moll	
APROXIMACIÓN AL ESTUDIO DE LA CIUDAD ROMANA DE SANISERA (SANITJA – MENORCA).....	189	INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA SUBACUÁTICA EN EL PECIO DE BOTAFOCH, SUBSIDIARIA DEL PROYECTO DE EXPLANA Y MUELLES COMERCIALES AL ABRIGO DEL DIQUE BOTAFOCH EN EL PUERTO DE EIVISSA (FASE DESROLLADA ENTRE EL 15 DE NOVIEMBRE DE 2011 Y EL 20 DE ENERO DE 2012).....	267
Cristina Bravo Asensio, Fernando Contreras Rodrigo		Sebastià Munar Llabrés, Josué Mata Mora	
CERÀMICA DE LA ANTIGÜEDAD TARDIA DE LA CIUDAD ROMANA DE SANISERA (PORT DE SANITJA, MENORCA).....	199	ARQUEOLOGIA CONCENTRACIONÀRIA A MALLORCA: EL CAMPAMENT DELS SOLDATS.....	275
Tatiana Valente, Fernando Contreras		Antoni Puig Palerm, Tomàs Suau Mayol	
ESTUDIO BIOARQUEOLÓGICO DE LAS NECRÓPOLIS DE SANISERA (SANITJA –MENORCA).....	205	RESULTADOS PRELIMINARES DE LA INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA REALIZADA EN LA CASA DE CULTURA, CALLE RAMON LLULL Nº 3 DE PALMA (ISLA DE MALLORCA).....	283
Georgina Pacheco, Carmen Olivares, Jo Hurts, Fernando Contreras		María José Rivas Antequera, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis Bernad	
GESTES, RITUALS FUNERARIS I ANÀLISI ANTROPOLÒGICA DELS ENTERRAMENTS DE L'ÀMBIT LATERAL SUD DEL BAPTISTERI I DE L'ÀMBIT A DEL SECTOR SUD DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÒ (MANACOR).....	213	RESULTADOS PRELIMINARES DE LAS EXCAVACIONES Y DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO DE LAS FASES B y C EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE PALMA DE MALLORCA.....	291
Llorenç Alapont, Magdalena Sastre, Rotger Leal		Antonia Martínez Ortega, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis Bernad, M ^a José Rivas Antequera, M ^a Magdalena Riera Frau	
PERVIVENCIA DE LA COMUNIDAD JUDÍA EN LAS BALEARES DURANTE LA ANTIGÜEDAD TARDIA.....	223	SEGURIDAD EN EXCAVACIONES ARQUEOLÓGICAS.....	303
José Miguel Rosselló Esteve		Javier Sáenz Garcés	

PLANIMETRÍA EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ”. LA REANUDACIÓN DE UNA COOPERACIÓN.....	311
Christoph Rinne, Bartomeu Salvà i Simonet	
LA DOCUMENTACIÓ GRÀFICA AL PROJECTE DE RECUPERACIÓ, CONSOLIDACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL MONESTIR BIZANTÍ DE L'ILLA DE CABRERA.....	315
Josep Maria Puche	
ESTRATÈGIES DE CONSOLIDACIÓ, RESTAURACIÓ I ADEQUACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. EL CAS DEL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ (2003-2012).....	325
David Javaloyas, Joan Fornés, Llorenç Oliver	
PRIMERES ACTUACIONS AL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DEL PUIG FIGUER (ARTÀ).....	333
Magdalena Sastre, David Javaloyas, Emmanuelle Gloaquen	
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI A SANTANYÍ.....	341
Nuria Martínez Rengel	
EL FONS ARQUEOLÒGIC DEL MUSEU DE MALLORCA. GESTIÓ DEL MOVIMENT 2008-2012.....	345
Rosa Maria Aguiló Fiol, Joana Maria Palou i Sampol	
ARQUEODIGITAL.COM EN LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONIO HISTÓRICO-ARQUEOLÓGICO DE LA ISLA DE MALLORCA.....	351
Maria Szatkowska, Eneko González San Juan	
PROPOSTA DE METODOLOGIA PER A L'ELABORACIÓ DE VALORACIONS ECONÒMIQUES SOBRE EL PATRIMONI HISTÒRIC.....	355
Joana Maria Gual	

PRESENTACIÓ

És una satisfacció poder oferir aquesta publicació amb els articles de les feines presentades a les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears celebrades a Palma durant els dies 28 i 29 de setembre de 2012.

Amb el llibre que tenen a les seves mans torna a quedar demostrada l'excel·lent trajectòria que estan experimentant les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears organitzades, principalment, per la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres Jornades celebrades l'any 2006 a Manacor, es varen presentar 12 xerrades, totes elles amb temàtiques força variades però sempre dins de l'àmbit mallorquí, i que l'any 2009, el Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca va voler col·laborar amb aquella iniciativa publicant aquells 12 treballs.

Aquella bona embranzida inicial va seguir donant fruits a les jornades de 2007 fetes a Felanitx, de 2008 a Maó, i de 2010 a Eivissa, passant a ser una reunió no només de temes de Mallorca, sinó de totes les Illes Balears. Totes aquelles jornades varen ser un èxit de participació i d'organització, i també varen poder arribar a ser convenientment publicades. Tot plegat va fer que s'anés consolidant aquell lloc de trobada, actualment bianual, pels professionals que treballen en temes relacionats amb l'arqueologia de les nostres illes. La mostra més evident de tals afirmacions és que a les jornades de l'any passat es varen arribar a presentar 44 xerrades on s'exposaren treballs vinculats a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

El Consell de Mallorca, òrgan competent en matèria arqueològica, no podia deixar de col·laborar en un

esdeveniment tan significat celebrat a la nostra illa, i és per això que també ha volgut finançar completament el present exemplar de les *Actes V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears*.

Els articles aquí publicats són una molt completa representació del que és avui l'arqueologia de les Illes Balears. La seva reduïda extensió acompanyada d'un nombre abundant d'il·lustracions fan que el seu interès no quedi únicament centrat en el món científic, sinó també per a tota aquella persona aficionada a l'arqueologia i, fins i tot, per al públic en general.

Joan Rotger Seguí
Vicepresident de Cultura, Patrimoni i Esports
del Consell de Mallorca

PRÒLEG

La publicació que tenen entre mans ha estat possible gràcies a la feina, majoritàriament desinteressada, de moltes persones que estimen l'arqueologia de les nostres illes. Pens que hauria de ser un deure per a tots els que treballam en el gremi, sovint gràcies només a diners públics, el retornar a la societat allò que se'ns ha pagat. Amb aquesta publicació crec que s'assoleix dita empresa d'una manera extensa donat que està composta per articles de síntesi, poc extensos i molt ben il·lustrats, que clouen en un producte apte i atractiu per a tota mena de lectors.

Un dels principals objectius de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, ja des de la seva primera edició, era aconseguir un lloc comú on els professionals de l'arqueologia que fan feina a les illes Balears poguessin donar a conèixer els seus treballs més recents. Així, tots els articles presentats tenen dos elements comuns, per una banda estan relacionats amb l'arqueologia, i per l'altra el seu marc geogràfic està centrat a les illes Balears.

Les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, celebrades a Palma entre els dies 28 i 29 de setembre de 2012, varen ser un èxit tant de participació com de públic. També ho varen ser en tot allò relacionat amb la seva organització, i aquí cal recordar i agrair les excel·lents tasques realitzades pels coordinadors Antonia Martínez, Jaume Cardell i Antoni Planas.

També vull donar les gràcies a la Societat Arqueològica Lul·liana i al Consell de Mallorca per la bona predisposició que varen tenir, i també com pels mitjans humans i materials que ens varen facilitar.

En aquelles jornades, promocionades per la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears, es varen arribar a presentar 44 comunicacions signades per un total de 90 investigadors. A més, tant a la seu de la Societat Arqueològica Lul·liana, com a la del Consell de Mallorca, a l'edifici de la Misericòrdia, sovint es va arribar al centenar d'oients. És per això que crec que hem d'estar molt contents i orgullosos d'haver pogut tirar endavant la publicació de les actes d'un esdeveniment com aquell.

Pens que mai no s'havia aconseguit reunir un nombre tan elevat dels professionals que ens dedicam a l'arqueologia de les Balears. Tampoc mai s'havien presentat treballs de pràcticament tots els principals projectes que estan en marxa. Però tampoc no vull oblidar aquelles contribucions de feines més modestes que sovint han anat passant completament desapercebudes i oblidades, i de les quals estic convençut que també són cabdals per poder conèixer certs detalls del món arqueològic que d'una altra manera es podien arribar a perdre per sempre.

També ha estat una satisfacció veure que es publiquen treballs sobre alguns jaciments que romanien inèdits o dels quals feia anys que no se sabia res més que el que sortia a la premsa.

Una altra qüestió que ha quedat ben il·lustrada en aquest volum són els fruits de les demandes, entre d'altres, d'una gran part del col·lectiu d'arqueòlegs que feien feina l'any 2008 a Mallorca. Llavors es va demanar una millora en la concepció dels espais i infraestructures del Museu de Mallorca. Per tant, ens alegrem molt de la important millora dels magatzems de dit Museu presentats en aquest tom, una reivindicació a la qual no hem deixat de dedicar esforços i per la qual hem patit i seguim patint molts mals de cap.

En aquest sentit, esperem que prest se'ns torni a fer cas i no es continuï demanant malbaratar diners públics i privats per a siglar els materials arqueològics d'una manera irracional i gens pràctica.

En aquest volum es troben treballs centrats en labors o investigacions fetes a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera, o del conjunt d'algunes o de totes elles. Dues terceres parts dels autors són originaris de les nostres illes, però volem destacar que una tercera part són investigadors de la resta de l'Estat o fins i tot de l'estranger.

La majoria dels articles estan fets per arqueòlegs, però també n'hi ha d'elaborats per historiadors, historiadors de l'art, epigrafistes, filòlegs, antropòlegs, biòlegs, geòlegs, museòlegs i restauradors. Són per tant un bon exemple de la pluridisciplinarietat que està assolint l'arqueologia, i també una bona mostra del seu de cada cop més important paper en la societat i en el món científic del segle XXI.

Em plau encara més poder presentar aquest volum en els moments terribles que el país està vivint. Certament no tinc dubtes sobre el fet que s'havien de practicar retallades en aquell model de desenvolupament irracional basat en el crèdit d'uns doblers que no teníem i que haurem de seguir pagant durant molts d'anys. Se'ns dubte hi ha despeses molt més prioritàries que allò que es pugui gastar relacionat amb el món l'arqueologia. Indubtablement la sanitat, l'educació i el benestar social han d'estar al davant d'aquest desemborsament. Però no s'hauria de deixar l'arqueologia al darrera de tot, perquè és un dels pilars per poder seguir adquirint nous coneixements de la nostra història que hauran de servir per educar millor les futures generacions. A més, i n'estic ben convençut, l'arqueologia hauria d'arribar a ser el motor per posar en valor un bon grapat de monuments que serveixin com a reclam turístic, i és que en aquest sentit jaciments de primer ordre no ens en falten.

Per tot plegat, crec que ha estat un gran encert de la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca haver finançat aquesta publicació, una acció que volem reconèixer i agrair, especialment a la directora insular de Cultura i Patrimoni, Catalina Sureda, i al vicepresident de Cultura, Patrimoni i Esports, Joan Rotger.

No voldria acabar sense manifestar que em sembla evident que la publicació de les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears es caracteritza per ser un volum molt complet que crec que serà una fita a tenir en compte per al món de l'arqueologia balear.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

EL FONS ARQUEOLÒGIC DEL MUSEU DE MALLORCA. GESTIÓ DEL MOVIMENT 2008-2012

Rosa Maria Aguiló Fiol
Joana Maria Palou i Sampol

Les obres d'emergència del Museu de Mallorca han obligat i han propiciat el moviment del fons arqueològic que fins aleshores estava dispers en diferents espais tant del Museu com de fora del centre. En aquest article es vol exposar com s'ha gestionat el moviment d'aquest fons alhora que es continuava amb la tramitació de nous ingressos, tant d'excavacions antigues com d'actuals.

Fons

Des de la seva creació l'any 1961, Decret 2294/1961, el Museu de Mallorca compta amb secció d'arqueologia. A l'esmentat decret també s'enumera el fons associat al nou museu, entre els fons fundacionals que contenen material arqueològic destaquen:

1. Les col·leccions del *Museo Provincial de Bellas Artes*.
2. Les col·leccions arqueològiques propietat de l'Estat dipositades a l'Ajuntament de Palma.
3. Els fons arqueològics propietat de l'Estat, procedents de totes les excavacions arqueològiques que s'havien realitzat fins aleshores o que es poguessin realitzar en el futur.
4. Donacions i dipòsits d'entitats públiques i privades, amb especial esment dels dipòsits de la Societat Arqueològica Lul·liana i de l'Ajuntament de Palma.

Aquests fons s'han incrementat de manera exponencial arran de l'ingrés del material arqueològic procedent de les excavacions realitzades a Mallorca des de 1961 fins a l'actualitat. A hores d'ara hi ha materials procedents de diverses campanyes de més de set-cents cinquanta jaciments terrestres i subaquàtics, inclosos des de *Pollentia* fins a diversos indrets de Palma, Cabrera, etc., a part dels assignats que encara ara no han ingressat.

Els materials arqueològics són de domini públic i el titular dels materials varia segons l'administració que exerceix les

competències en matèria de patrimoni. Així els béns arqueològics exhumats fins 1984 són de titularitat estatal, d'entre 1985 i 1994 de titularitat autonòmica i a partir de 1995 de titularitat insular. Les col·leccions del Museu de Mallorca tenen la màxima categoria jurídica de protecció establerta per la llei, són Bé d'Interès Cultural amb una declaració específica de l'any 1962 i una declaració genèrica de 1985.

L'any 2008 el fons arqueològic es trobava distribuït en els següents espais¹:

1. Ca la Gran Cristiana: exposició permanent i sales de reserva.
2. Casa de Cultura: sales de reserva.
3. Secció Etnològica del Museu de Mallorca, a Muro: exposició permanent i sales de reserva.
4. Secció Monogràfica de la ciutat romana de *Pollentia*, a Alcúdia: exposició permanent.

Gestió

Per gestionar tot aquest immens fons, des de 2003 es treballava en el projecte "Museu Espai", consistent a conèixer la distribució espacial de les col·leccions museogràfiques i entre d'elles les arqueològiques.

El projecte "Museu Espai" s'implementà en dues fases. La primera fase consistí a documentar gràficament totes les àrees de reserva, assignar signatures topogràfiques normalitzades a tot el museu, numerar totes les unitats d'instal·lació per magatzem, recollir les dades que figuraven a l'exterior de cada contenidor i passar la informació a una base de dades. Això va permetre controlar tots els espais del museu en poc temps. Per aconseguir una informació més exhaustiva del fons es va desenvolupar una segona fase, en la qual es comprova-

¹ No es comptabilitzen els materials arqueològics del Museu de Mallorca que es troben en dipòsit en altres centres, com el Museu d'Història de la Ciutat (Palma), el Museu de Son Forners, el Museu d'Història de Manacor, Museu de Pollença, Celler de Cabrera, etc.

ren totes les peces que estaven en exposició i s'inicià l'obertura de tots els contenidors del magatzems, verificant que la informació que figurava a l'exterior de la unitat d'instal·lació es corresponia amb l'interior. Alhora s'anaven canviant les caixes i bosses que no s'adequaven als principis de la conservació preventiva.

Paral·lelament es varen anar comprovant les sigles de les peces amb les fitxes d'inventari. A mesura que s'anava processant cada caixa, es passava la informació a suport informàtic. Per aquelles peces arqueològiques que reunien determinades característiques físiques o un valor superior es crearen tres magatzems, un per a metalls i material orgànic i altres dos per a ceràmica i pedra [Fig. 1].

Fig. 1. Un dels magatzems controlats de Ca la Gran Cristiana.

A l'hora del moviment, la primera fase s'havia aplicat a les seus de Palma i Alcúdia, i estava en un fase molt avançada a la Secció de Muro. La segona fase s'havia començat a Ca la Gran Cristiana, tenint controlats els magatzems del soterrani, de la planta baixa i de part de la primera planta, així com els patis.

Moviment

El desembre de 2008 comencen les obres d'emergència a Ca la Gran Cristiana. Fins aquest dia el Museu estava obert al públic, atesa l'excepcionalitat de la situació el desmuntatge es realitzava segons les necessitats de l'obra. El primer espai que s'intervingué fou la planta subterrània que allotjava les sales de prehistòria i alguns dels magatzems d'arqueologia. En aquesta fase es desmuntaren les vitrines, s'embalaren els materials i s'emmagatzemaren en les sales de reserva dels pisos superiors [Fig. 2]. Tots els canvis d'ubicació s'actualitzaven setmanalment en suport informàtic.

Fig. 2. Desmuntatge vitrines a les sales de prehistòria.

A principi de 2009 es prosseguia amb l'embalatge dels materials arqueològics. A mesura que avançava l'obra es feia més necessari un magatzem extern per allotjar els fons del Museu. Els magatzems de la Casa de Cultura² no podien acollir els materials, tant per qüestions d'espai com perquè en poc temps havien de començar les obres de demolició per construir el nou edifici de l'Arxiu del Regne de Mallorca [Fig. 3]. En el mes de febrer es proporciona un magatzem provisional

² En els magatzems de la Casa de Cultura es concentrava majoritàriament el fons antic del Museu.

al Museu, Son Toells, per portar-hi el fons arqueològic que fins aleshores estava a Ca la Gran Cristiana. El moviment es realitzà entre els mesos de febrer i juliol. De manera paral·lela al moviment de Ca la Gran Cristiana a Son Toells, s'inicià l'embalatge i preparació dels materials arqueològics que estaven a la Casa de Cultura. Pel novembre del mateix any s'assigna un magatzem definitiu al Museu de Mallorca: la nau de Son Tous. I un mes després, s'inicia el trasllat dels materials arqueològics de la Casa de Cultura a Son Tous.

Fig. 3. Àrees de reserva a la Casa de Cultura.

Fig. 4. Embalatge d'una àmfora.

Fig. 5 Embalatge d'una àmfora.

Fig. 6 Molí de rotació del Sec.

Fig. 7 Ingrés de material de les excavacions de *Pollentia*.

Fig. 8. Ingress de material de les excavacions de William Waldren.

A començament de 2010 es traslladaren els materials de Son Toells a Son Tous. Durant la resta de l'any les tasques es concentraren en el processament dels materials en el nou magatzem així com en els ingressos de nou material. Paral·lelament a l'ingrés de nous materials entraren fons antics assignats al museu: material arqueològic i paleontològic de *Pollentia* [Fig.7] i material arqueològic de les excavacions realitzades per William Waldren [Fig. 8]. Aquests materials també es processaren com si fossin nous ingressos. D'entre els dos grans lots es va prioritzar el material de *Pollentia* ja que ingressà abans i les condicions d'algunes de les unitats d'instal·lació obligaven a fer una tasca de conservació urgent [Fig. 9, 10, 11 i 12].

Fig. 9. Processant material de *Pollentia*.

Fig. 10. Material arqueològic abans de la intervenció.

Fig. 11. Material arqueològic després de la intervenció.

Fig. 12. Material de *Pollentia* preparat per al trasllat a Son Tous.

Les tasques de conservació del fons continuaren durant tot el 2011. Al llarg d'aquests anys els ingressos de nous materials arqueològics han estat constants, ja que els materials procedents d'un alt nombre d'intervencions arqueològiques estan assignats al Museu de Mallorca.

A principis de 2011 entrà en vigor el Decret 14/2011, de 25 de febrer, pel qual s'aprova el Reglament d'intervencions arqueològiques i paleontològiques de les Illes Balears, i el corresponent article 16.8 estableix que el museu dipositari té 30 dies hàbils per revisar el material així com la documentació aportada. Això comportà la revisió exhaustiva dels nous ingressos, el processament dels materials segons els paràmetres mínims de conservació preventiva i la creació de magatzems "virtuals" per tal de poder gestionar els nous ingressos. Per exemple, el magatzem M603 correspon al material procedent de les excavacions arqueològiques de Son Espases amb un total de 1.112 caixes ingressades.

El moviment de material arqueològic finalitzà en el primer trimestre de 2012. Entre gener i febrer de 2012 es trasllada la resta de material arqueològic que encara romanía a Ca la

Gran Cristiana a Son Tous [Fig. 4, 5, 6, 13, 14 i 15] i a l'edifici del Centre de Cultura de Sa Nostra, seu provisional del Museu de Mallorca mentre durin les obres. Entre març i abril es realitzaren les tasques de preparació de l'exposició permanent en el Centre de Cultura "Sa Nostra".

Fig. 13. Material musivari preparat per al trasllat a Son Tous.

Fig. 14. Nova ubicació dels mosaics a Son Tous.

Fig. 15. Material lític preparat per al moviment.

La base per controlar i gestionar tot el moviment va ser Museu-Espai. Els equips de treball emplenaven una fitxa en paper amb les següents dades per a cada objecte: informació externa del contenidor, magatzem/caixa, data d'entrada i nova ubicació³. Aquestes dades s'introduïen en una base de dades vinculada al suport Museu-Espai. El sistema ha permès conèixer en tot moment la localització dels materials.

Alguns dels problemes que sorgiren durant el moviment foren que la segona fase de Museu-Espai només estava implementada en un part de les àrees de reserva, que l'estat de conservació del fons aconsellava una intervenció d'urgència en alguns dels materials i que s'havien de canviar les unitats d'instal·lació de molts d'altres perquè no podien resistir un trasllat, ensems amb els pocs recursos i la urgència de desallotjament de les diferents seus. Molts d'aquest problemes s'anaren solucionant gràcies al fet que el moviment va ser escalonat i permetia avançar en la implementació de Museu-Espai, realitzar diferents intervencions de conservació preventiva i preparar els materials pel moviment. A més a més, com que les sales d'exposició estaven tancades, tot el personal de museu va poder col·laborar en el moviment tant embalant i movent peces com introduint les dades en suport informàtic.

A dia d'avui la tasca principal per fer és la reorganització de l'àrea de Son Tous [Fig. 16 i 17] i l'aplicació de l'inventari topogràfic del programa DOMUS, per tal d'unificar els criteris de gestió museística.

Fig. 16. Magatzem de Son Tous.

Fig. 17. Magatzem de Son Tous.

BIBLIOGRAFIA

CARRETERO, A.; CHINCHILLA, M.; BARRACA, P.; ADELLAC, M.D.; PESQUERA, I.; ALQUÉZAR, E.M. 1996: *Normalización documental de museos: elementos para una aplicación informática de gestión museografica*, Madrid.

³ Tant a Son Toells com a Son Tous s'assignaren signatures topogràfiques normalitzades.